

Stvaranje Europske Unije 1950.-1970.

Marković, Slaven

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:227811>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij povijesti i njemačkog jezika i književnosti

Slaven Marković

STVARANJE EUROPSKE UNIJE OD 1950.-1970. GODINE

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Ivan Balta

Osijek, 2014.

SAŽETAK

Proces europskog ujedinjenja kojim se ovaj rad bavi je jedan jako kompleksan proces zbog toga što je uvriježeno mišljenje među povjesničarima i analitičarima da je proces europskog ujedinjenja započeo puno ranije, čak i stoljećima ranije nego što i službeno je. Spominje se da je početak ujedinjenja započeo paneuropskim pokretom ili nakon završetka Drugog svjetskog rata. Naime, sama ideja europske integracije nije novijeg datuma i ne pripada samo 20. stoljeću. Naprotiv, brojni poticaji i različite koncepcije o međusobnom povezivanju (zapadno) europskih zemalja, vođenih bili taktičkim ili strateškim, regionalnim ili globalnim, povijesnim ili idejnim, političkim ili državnim interesima i razlozima, postojali su prije 20. stoljeća. Jednu zanimljivu ideju imao je Immanuel Kant koji je u jednom svom rukopisu iz 1795. godine izložio koncepciju jedne federalno organizirane Europe republikanskih država koja se treba temeljiti na građanskom ustavu koji u svakoj državi treba biti republikanski i na međunarodnom pravu koje se treba zasnivati na federalizmu slobodnih država.

Povijest stvaranja Europske unije u ovom radu obuhvaća vremenski period od 1950.-1970. u kojem su se dogodile velike stvari i događaji koje su dovele do onoga što i dan danas zovemo Europskom Unijom. Veliki zaplet, tj. događaj koji je zapravo započeo, ali indirektno, proces ujedinjenja Europe je osnivanjem prve europske nadnacionalne ekonomske zajednice — Europske zajednice za ugljen i čelik 1952. godine. U Europi su 1958. godine osnovane još dvije nadnacionalne zajednice — Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju, koje su se 1967. godine zajedno sa Europskom zajednicom za ugljen i čelik ujedinile u Europsku zajednicu. Kroz spomenuto razdoblje će biti spomenuta mnogi događaji, ugovori, imena političara i državnika koji su sudjelovali u procesu ujedinjenja, neki aktivno, neki pasivno, neki pro, a neki contra, ali svi su oni bili dio velike slagalice koja je i još uvijek postaje sve veća, bilo na teritorijalnom, zakonodavnom, monetarnom, kulturnom, privrednom, vojnom planu.

Ključne riječi: Europa, Europska zajednica za ugljen i čelik, Europska ekonomska zajednica, Europska zajednica za atomsku energiju.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	2
2. IDEJA EUROPSKOG UJEDINJENJA.....	4
3. RAZVOJNE FAZE EUROPSKE UNIJE.....	6
4. PRVA FAZA – FAZA INKUBACIJE (1945.-1950.).....	8
4.1. STANJE U EUROPI NAKON ZAVRŠETKA DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	8
4.2. MARSHALLOV PLAN: PRVI PROPALI POKUŠAJ.....	10
4.3. VIJEĆE EUROPE: DRUGI PROPALI POKUŠAJ.....	12
5. DRUGA FAZA – FAZA FORMIRANJA (1950.-1957.).....	14
5.1. JEAN MONNET.....	14
5.2. STVARANJE NADNACIONALNIH ORGANIZACIJA.....	16
5.2.1. Europska zajednica za ugljen i čelik.....	16
5.2.2. Plevenov plan.....	17
5.2.3. Europska politička zajednica (EPC).....	18
5.3. KONFERENCIJA U MESSINI 1955. I RIMSKI UGOVORI 1957.....	20
6. TREĆA FAZA – FAZA KONSOLIDACIJE (1958.-1970.).....	23
6.1. STVARANJE EUROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE.....	23
6.2. IZVRŠNA TIJELA EUROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE.....	24
6.3. UNUTARNJA I VANJSKA POLITIKA EUROPSKE ZAJEDNICE.....	29
6.3.1. Zajedničko tržište.....	29
6.3.2. De Gaulle protiv Velike Britanije i jačanje EZ-a.....	31
6.3.3. Europska politička kooperacija.....	33
7. KALENDAR EUROPSKOG PROCESA UJEDINJENJA.....	35
8. ZAKLJUČAK.....	39
9. POPIS LITERATURE.....	41

1. UVOD

Ideja o europskom ujedinjenju seže daleko u prošlost našeg kontinenta. Mnogi mislioci, filozofi, političari i drugi društvenjaci su razvijali različite koncepte zajedničke državno-pravne tvorevine koji će svoje utjelovljenje kasnije naći u Europskoj uniji. Poticaji takvoj ideji je traženje ekonomske stabilnosti, zaštita od neprijatelja te bolji protok robe i ljudi. U ovom diplomskom radu govoriti ćemo o tim idejnim počecima, samom nastanku prvih struktura koje će se kasnije iskristalizirati u Uniju, te o procesima koji su doveli do tog konačnog oblika europske integracije. Nakon uvoda u prvom slijedećem poglavlju ću govoriti o samoj ideji europskog ujedinjenja. Spomenuo sam neke od ideja koje su nastajale prije Drugog svjetskog i za vrijeme Drugog svjetskog rata, te trendove i razmišljanja onoga doba u kojem smjeru je Europa trebala krenuti.

Nakon toga u slijedećem poglavlju ću objasniti i nabrojati razvojne faze Europske unije, od kojih će se bazirati na prve tri faze koje se tiču same teme rada. Nadalje, u slijedećem poglavlju se detaljnije opisuje prva faza ili faza inkubacije koja traje od 1945.-1950. godine. U spomenutom poglavlju ću se reflektirati na cijeli niz povijesnih činjenica, te kroz podnaslove: stanje u Europi nakon drugog svjetskog rata, Marshallov plan – prvi propali pokušaj i Vijeće Europe – drugi propali pokušaj, opisati tijek događaja od kraja 1945. pa do 1950. godine.

U drugoj fazi koja traje od 1950.-1957. se opisuje tijek početka ujedinjavanja Europe nadnacionalnim organizacijama, te o značajnoj konferenciji u Messina 1955. i Rimskim ugovorima 1957., jer ti događaji su bili ključni u napredovanju procesa europskog ujedinjenja. Tada je bilo uvriježeno mišljenje da nakon nastanka Zajednice za ugljen i čelik više nije bilo povratka i da je Europa na dobrom putu da se počne ujedinjavati.

Treća faza ili faza konsolidacije je slijedeće poglavlje u ovom radu. Ona traje od 1958.-1970. godine ili Luksemburškog ugovora o odluci o proširenju Zajednice van šest dotadašnjih članica. Opisat ću i povijesnim činjenicama iz brojnih dostupnih izvora nastanak Europske ekonomske zajednice i Euroatom, koji su se kasnije spojili sa Zajednicom za ugljen i čelik u jedno tijelo nazvano EZ. Kroz podnaslove ću se osvrnuti i na tadašnju politiku EZ-a, vanjsku i unutarnju, te o famoznom de Gaulleovom razdoblju Francuske i njegovom upornom odbijanju Velike Britanije u Zajednicu zbog bojazni ponajprije od jačanja Njemačke, ali i naposljetku same Velike Britanije. Nadalje u posljednjem poglavlju prije samog zaključka rada sam naveo kalendar sa značajnim datumima i godinama važnih događaja koji su se zbivali u razdoblju od 1950.-1970., te koji su

bili ključni za stvaranje i nastanak Europske unije kakvu danas poznajemo. Na samom kraju rada sam naveo i stručnu literaturu koju sam koristio pri izradi ovog rada.

Od svog nastanka, pa do današnjih dana, Europska unija je rasla i razvijala se. Ono što je počelo kao šestočlana organizacija za slobodnu trgovinu industrijskim sirovinama, razvilo se u jedinstvenu uniju unutar čijih 27 članica je omogućeno slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala. Njeni građani se služe zajedničkom valutom, a članice ostvaruju jako blisku suradnju u pravnim, kulturnim, obrazovnim, gospodarskim, ekonomskim, obrambenim i političkim pitanjima. Od zajednice koja je izgradila Europu iz pepela nakon Drugog svjetskog rata, prerasla je u uniju sa preko 494 milijuna stanovnika, sa najvišim bruto društvenim proizvodom na svijetu. Europska unija stvara jedinstveno tržište putem sistema zakona koji se primjenjuje u svim državama članicama, što garantira slobodan protok ljudi, roba, usluga i kapitala.

2. IDEJA EUROPSKOG UJEDINJENJA

Dvadesetih godina 20. stoljeća, odmah nakon završetka Prvog svjetskog rata, projekt ujedinjene Europe dobio je jednu novu dimenziju. Pojavila se ideja o stvaranju svjetske mirovne organizacije. To je bilo Društvo naroda, osnovano Pariškim ugovorima 1919. godine. Paralelno uz Društvo naroda rađa se Paneuropski pokret, u kojem značajnu ulogu ima austrijski grof Coudenhove-Kalelargi. On je izdao manifest pod nazivom Paneuropa, a potom je i organizirao Paneuropski kongres u Beču 1926. godine. Pokret europskog ujedinjenja je u kratkom vremenu stekao brojne utjecajne pristaše u službenim i kulturnim krugovima širom Europe. Izrazite pristaše ove ideje bili su Aristide Briand, francuski novinar, odvjetnik i političar koji je imao viziju federativne europske unije, te francuski predsjednik vlade Leon Blum, Jean Monnet, koji će se pokazati kao najbitnija ličnost u stvaranju ujedinjene Europe, i drugi. Da se vratimo na paneuropski pokret, čije su ideje bile: europska organizacija država po uzoru na SAD, ravnopravnost nacionalnih država, pouzdana jamstva i sigurnost za državne granice, sklapanje saveza sa Rusijom i stvaranje carinske unije i jedinstvenog privrednog područja.¹

U godinama Drugog svjetskog rata porastao je interes za europsku ideju iako je ona bila korištena na različite načine. Sigurnost i suradnja bili su postavljeni izrazito u okvirima nacionalnih interesa i težnji, stvarajući na taj način stanje da se i europska ideja pojavljuje izravno u službi određenih političkih strategija. Na jednoj strani tzv. europska misao je Hitlera vodila u njegovom osvajačkom pohodu na ostale zemlje Europe, a tu su njegovu europsku ideju slijedili njegovi saveznici. Bilo je očito da se europska ideja može koristiti i tumačiti na razne načine. Nasuprot Hitleru bila je spominjana u redovima njegovih protivnika mogućnost, pa čak i potreba stvaranja „ujedinjene Europe“. Ideja europskog ujedinjavanja bila je prisutna, dakako s raznim motivima i ciljevima, kroz cijelo razdoblje Drugog svjetskog rata, ali će svoj prvi značaj i uzlet dobiti tek u poslijeratnim danima.

Kako se rat približavao kraju i kako su obrisi slobode postajali bližima, tako je povećan broj različitih koncepcija o tome kako bi trebala izgledati buduća Europa. U mnoštvu literature koja se bavi poviješću europskog ujedinjavanja, mogu se naći najrazličitije koncepcije ujedinjenja. One su bile utemeljene većinom na znanstvenim osnovama, imale su i svoje vrijeme nastanka, ali su bile i vezane za nacionalnu sredinu, a isto tako i ideološku obojenost svojih autora.

¹ Radivoj Stepanov, Ljubiša Despotović, Evropska unija – nastanak, institucije, pravo, NATO, Novi Sad 2002., str. 12-14

Istaknut ću samo neke karakteristične glavne trendove u kojem bi smjeru poslijeratna Europa trebala ići:

- nova Europa treba biti zasnovana na labavim temeljima povezanosti i to ponajprije na gospodarskom planu i u međunarodnoj podjeli rada,
- Europa, odnosno novostvorena Zajednica europskih država, mora dobiti pravo da raspolaže vojskom, emitira zajednički novac, ukine carinske barijere i vodi jedinstvenu vanjsku politiku,
- Europa bi teritorijalno trebala zahvaćati i Englesku i Sovjetski Savez,
- Europa može zahvaćati samo Francusku i njoj susjedne države
- Europa mora i dalje voditi kolonijalne pohode i zadržati svoje kolonije,
- nova Europa ne smije biti kolonijalna i mora se odmah odreći eksploatacije kolonija,
- Europa mora zadržati najtješnje veze sa Sjedinjenim Američkim Državama,
- Europa ne smije pripadati Amerikancima i mora biti dovoljno snažna da izbjegne opasnost da postane sferom utjecaja neke druge velike države²

Vidjet ćemo da će neke od navedenih ideja ili koncepata biti misao vodilja za stvaranje Europske unije. Dakako, među ovim idejama se nalaze isto tako ideje koje su u današnjem vremenu nezamislive, pa čak i apsurdne. Samim smišljanjem koncepata, politička situacija u Europi je pokazala kreativnost i volju kako bi se došlo do „početnog ujedinjavanja“, barem na ekonomskom području.

Još jedna bitna stvar je ta da je također jedna misao vodilja bila je strah od ponovnog vojnog uspona Njemačke, tj. kako obuzdati i ograničiti Njemački razvoj nakon rata kako bi ih se moglo držati pod kontrolom. Nova Europa trebala je biti osnovana na dobrovoljnoj suradnji svih europskih država, gdje je Njemačka snažna vojska trebala biti jamac sigurnosti, a glavni neprijatelj Europi se nalazio na istoku, tj. to je i dalje bio Sovjetski Savez.

² Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, Zagreb 2005., str. 36-37

3. RAZVOJNE FAZE EUROPSKE UNIJE

U stručnoj literaturi nema jedinstvenog gledišta o razvojnim fazama Europske unije. Najčešće se pak spominju šest karakterističnih perioda u razvoju Europske unije. Prva faza označena je kao faza inkubacije Europske unije; druga faza nazvana je fazom formiranja Europske unije; treća faza se naziva fazom konsolidacije, četvrta faza predstavlja fazu ekspanzije; petu fazu karakterizira politika širenja broja članica; šesta faza je označena kao faza stabiliziranja i ona teče od 1990. godine.³

Dakle, kako Despotović i Stepanov navode prva faza ili faza inkubacije Europske unije započinje odmah poslije Drugog svjetskog rata 1945. i traje do 1950. godine. Ovo razdoblje europske unije se odvija pod okolnostima hladnoratovske politike, koju karakterizira velika politička i vojna napetost i netrpeljivost između Istoka i Zapada, tj. između SAD-a i Zapadne Europe na jednoj strani i SSSR-a i članica socijalističkog bloka na drugoj strani. Upravo zbog nacionalne i državne sigurnosti su zemlje Zapadne Europe nastojale definirati i odrediti osnovne područja zajedničkog interesa i čvršćeg međudržavnog povezivanja. Na stvaranje kompaktne zajednice se odlučuju države Zapadne Europe prije svega zbog straha od ponavljanja strahota i razaranja koje je donio netom okončani Drugi svjetski rat. Iz tog razloga proizlazi odlučnost zapadnoeuropskih zemalja da svaki društveni i oružani potres u Europi dočekaju spremnije i organiziranije nego ikad prije. U prvoj fazi politički je dogovoreno da se formira asocijacija europskih država i da se ona nazove Europska zajednica.

Druga faza je obilježena kao osnovna faza ili faza formiranja. Ona traje od 1950.-1957. godine. Ova faza označava praktično, institucionalno i formalno utemeljenje, početak i najavu jednog složenijeg djelovanja Europske zajednice. Europskoj zajednici tada pristupa prvih šest zemalja članica: Francuska, Italija, Njemačka, Nizozemska, Luksemburg i Belgija. U tom periodu se unutar EZ-a formiraju slijedeće asocijacije: Europska obrambena zajednica, Europska politička zajednica i Europska zajednica za ugljen i čelik. Dakle, formiraju se osnovne projekcije buduće zajedničke vojne, političke i ekonomske suradnje zemalja europske zajednice, njenog institucionaliziranja i daljnjeg širenja. Grananje, širenje i intenziviranje brojnih ekonomskih, političkih i kulturnih procesa između država europske zajednice ukazuju na potrebu za čvrstim, trajnim, odgovarajućim pravnim i institucionalnim rješenjima kojima se tekući problemi unutar zajednice mogu otklanjati efikasno u „hodu“.

³Radivoj Stepanov, Ljubiša Despotović, Evropska unija – nastanak, institucije, pravo, NATO, Novi Sad 2002., str. 17

Treći period je označen kao faza konsolidacije Europske zajednice i traje od 1958.-1969. godine. u tom periodu, koji obuhvaća jedanaest godina, stabiliziraju se međudržavni oblici suradnje zemalja članica Europske zajednice i širi se broj organizacija, pretežno privredno-ekonomskog i trgovinskog karaktera. U tom periodu formirano je, pored nekih manje važnih udruženja i organizacija, vrlo značajno Europsko udruženje za slobodnu trgovinu(EFTA) u Stockholmu, kao i Organizacija za europsku suradnju i razvoj(OECD) kojoj se pridružuju i SAD i Kanada, te potpisivanje Rimskih ugovora 25. ožujka 1957.

4. PRVA FAZA – FAZA INKUBACIJE (1945.-1950.)

Kraj drugoga svjetskog rata pokazat će se kao događaj koji je odnosima međunarodne suradnje dao puno više zamaha od Prvog svjetskog rata 25 godina ranije. U tom razdoblju osnovane su mnoge međunarodne institucije koje su trebale stvoriti okvir za poslijeratni svijet. Najistaknutija su bili Ujedinjeni narodi osnovani 1945. kao zamjena za Ligu naroda, koja je raspuštena tek 1946. godine.

4.1. Stanje u Europi nakon završetka Drugog svjetskog rata

Na Europa web stranici Europske komisije i brojnim drugim publikacijama, službena povijest Europske unije počinje s razdobljem neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Početak stvaranja Europske unije počinje povijesnim govorom Winstona Churchila u Velikoj auli Sveučilišta u Zürichu 16. Rujna 1946. Nakon što je dočarao uobičajeno jaku sliku „nevolje“ u koju su Europu natjerale zastrašujuće nacionalističke svađe koje su izazvali teutonski narodi, britanski proslavljeni ratni vođe iznio je svoju viziju povratka jednostavne radosti i nade koje život čine vrijednim življenja za stotine milijuna stanovnika ovoga nesretnog i uništenog kontinenta. Churchill je ostao zapamćen po čuvenoj izjavi da bi se ostvario mir i sloboda i okončali svi „zločini i ludosti prošlosti“, „moramo izgraditi svojevrstne Sjedinjene Europske Države.“⁴

Churchill je ovu rečenicu ponovio u još tri velika govora narednih godina: u Londonu 1947., u Haagu 1948. i u Strasbourgu 1949. Godine. On je jedini europski državnik koji je pozivao na okupljanje, a biti će proglašen i nadahnućem za poteze i ustrajnost koji će na kraju dovesti do Europske unije.

Postoji bitna razlika između one vrste ujedinjene Europe koju je zamišljao Churchill i one koja se trebala početi stvarati 1950. godine. To se vidi i iz ciriškog govora gdje Churchill spominje „paneuropsku uniju“ za koju se zalagao i francuski državnik Aristide Briand i Ligu naroda. Churchill je cijelo vrijeme aludirao na Sjedinjene Europske Države temeljene na savezu suverenih država odnosno na internacionalistički idealizam iz 1920-tih s kojim se povezuje Brianda, Stresemanna i Coudenhovea.

⁴ Booker, Christopher – North, Richard, *Velika obmana – tajna povijesti europske unije*, Izvori, Zagreb, 2005., str. 42.

Osnivači današnje Europske unije smatrali su da je spomenuta vrsta ideje najveća prepreka u ostvarenju saveza. Kad je projekt konačno bio pokrenut, njegov najodgovorniji čovjek, Jean Monnet, otvoreno je odbacivao Churchillov tip ujedinjenja Europe.

Churchillova izjava: „U cijelom ovom hitnom poslu Francuska i Njemačka moraju zajedno preuzeti vodstvo. Velika Britanija, britanski Commonwealth, moćna Amerika i, vjerujem, sovjetska Rusija...moraju biti prijatelji i pokrovitelji nove Europe i moraju štititi njeno pravo na život.“

Spomenuta Churchilova misao/ideja je bila jedina stvar oko koje su se Churchill i Monnet slagali, što bi značilo ako Sjedinjene Europske Države i budu osnovane, to će se dogoditi bez Velike Britanije.

Nakon završetka Drugog svjetskog rata vladalo je opće raspoloženje opreznog optimizma. Prvi zadatak s kojim se suočio zapadni dio kontinenta i sve okupirane države koje su oslobodili zapadni saveznici, bilo je ponovno uspostavljanje neovisnih institucija i izgradnja tamošnjih ekonomija. Unatoč postojanju velikih komunističkih partija u Francuskoj i Italiji, činilo se da ima razloga za optimizam. Stalno prisutni komunizam je bio stalni podsjetnik koliko bi se krhkima mogle pokazati ponovno rođene demokracije zapadne Europe ako ne uspije ekonomski oporavak. Optimizam se očitovao u jednom povjerljivom dokumentu koji je britanskom Kabinetu 1945. godine predao Arthur Slater, Churchillov tajnik za vojvodstvo Lancaster u poslijeratnoj vladi. Njegov glavni cilj bio je izvijestiti o stanju ekonomija „oslobođene Europe“. Slaterovi zaključci su bili iznenađujući i nimalo očekivani. Nakon putovanja zapadnom Europom, izvijestio je da je „materijalno uništenje puno manje, a raspoloživi resursi za obnovu puno veći nego se moglo predvidjeti“.⁵

Uvidio je da su i francuska, nizozemska, belgijska pa čak i njemačka industrijska infrastruktura ostale iznenađujuće netaknute. Zapadna Europa imala je dovoljno hrane, ugljena, luka i sirovina da zadovolji svoje osnovne potrebe. Najozbiljnija prepreka oporavku bio je slom sustava distribucije sirovina i ljudstva, tj. posebno veliko oštećenje željeznica. Slater tvrdi da je sve što treba oslobođenoj Europi napor na području ljudske snage i sirovina, koji je malen u usporedbi s onim što je bilo potrebno za samu borbu.⁶

⁵ C. Booker – R. North, *Velika obmana – tajna povijesti europske unije*, str. 46.

⁶ Beck, Ulrich, Grande, Edgar, *Kozmopolitska Europa : društvo i politika u drugoj moderni*, Zagreb, Školska knjiga, 2006., str. 34.

Potpuno zaokupljene obnovom, vlade zapadne Europe prve dvije godine nakon rata malo su razgovarale o uspostavi europskog jedinstva. Izuzetak je pak bio samo plan koji su dogovorile nizozemska vlada u egzilu, Belgija i Luksemburg, prema kojemu se trebao uspostaviti Beneluks, zajedničko carinsko područje triju država. Tu ideju je nadahnuo Monnetov pokušaj uspostave britansko-francuske unije 1940. godine. Ona je potvrđena 20. listopada 1947. godine.

Vizija stvaranja Sjedinjenih Europskih Država je išla u dva smjera. Prvi je bio Churchillov govor iz Züricha gdje je iznio zapanjujuću ideju stvaranja Vijeća Europe, a drugi je bio uloga SAD-a koji će u slijedećih nekoliko godina igrati ključnu ulogu u zagovaranju europskog političkog ujedinjenja. Dakle, nakon Churchillovog govora u Zürichu 1946. godine gdje je iznio prijedlog: osnivanje „Vijeća Europe“, stigao je od strane SAD-a iznenađujući drugi prijedlog, ne osobito različit od prvog. SAD će idućih nekoliko godina imati zapaženu, možemo reći i ključnu ulogu u zagovaranju europskog političkog ujedinjenja. U Washingtonu je i sam Monnet, još početkom rata zagovarao europsko jedinstvo. Kako se ratu bližio kraj, a Washington počeo razmišljati kako politički i ekonomski obnoviti Europu, europske države su uspjeli uvjeriti Amerikance da je rješenje poslijeratnih problema svojevrсно političko ujedinjenje. Važan preduvjet, koji je SAD postavio, za ostvarenje ujedinjenja Europe je bio da se „ugasi“ daljnji europski kolonijalizam. Europa je morala naučiti živjeti unutar svojih granica.⁷

4.2. Marshallov plan: Prvi propali pokušaj

Okidač američkog zanimanja je bio strah da komunisti ne preuzmu Italiju i Francusku. Washington je počela mučiti ozbiljna briga zbog komunističkih ambicija u Europi. Predsjednik Truman ostao je zapamćen po izjavi da „politika SAD-a mora biti podrška slobodnim narodima koji se opiru podjarmljivanju oružanih manjina i vanjskim pritiscima“, kojom je ustanovio i provodio „Trumanovu doktrinu“ koja će narednih 40 godina biti ideja vodilja američke diplomacije.

Na početku zaoštavanja situacije u Europi između komunista i zapadnih tabora, pojavio se i George Marshall, američki državni tajnik. Njegova zadaća bila je razraditi ambicioznu novu strategiju gospodarske podrške Europi. Iz napora njegovih najbližih suradnika i njega samoga proizašao je Program europskog oporavka poznatiji kao „Marshallov plan“.⁸

⁷ C. Booker – R. North, *Velika obmana – tajna povijesti europske unije*, str. 48.

⁸ Isto, str. 50.

5. lipnja 1947. godine u govoru na Sveučilištu Harvard najavio ga je i sam Marshall, te je svoj govor i samo predstavljanje plana morao staviti između redaka, jer je u tom trenutku bilo najvažnije izbjeći dojam da Amerika diktira europsku politiku, ponajprije zbog samih Europljana. Marshallov plan se općenito smatrao altruističkim potezom SAD-a kojim se osiromašenim zapadnim saveznicima htjelo pomoći u trenutku potrebe. U pozadini su ipak bili snažni trgovinski interesi. Misao vodilja američke zainteresiranosti za „pomoć“ Europi je bila da im je Europa predstavljala ogromno tržište od nekoliko stotina milijuna osoba čiji gubitak si Amerika nije mogla priuštiti niti dopustiti. Ekonomska podrška Europi tako je predstavljala priliku za američke proizvođače i trgovce koji su očajnički tražili kupce nakon što su se splasnule ratne narudžbe. Bilo je puno protivnika Marshallova plana, pogotovo na američkom tlu je se smatralo da Europa samo iskorištava američku pomoć i to nauštrb „prijetnje komunizma“. Prointegracionistički lobisti s obje strane Atlantika naučili su važnu lekciju: retorika o zaštiti zapadne Europe od komunističke prijetnje vjerojatno je bila najučinkovitiji način oblikovanja američkog mišljenja, te je misao vodilja koja ja vladala u tadašnje turbulentno vrijeme je da je jedan od načina da se osigura zamijećenost nekog stava da ga se iznese u kontekstu otpora širenju komunizma. Francuzi su također vidjeli veliku prednost komunističke prijetnje gdje tamošnji tisak iznio zanimljivu tezu kako im komunisti čine veliku uslugu, te budući da se nalaze pred komunističkom prijetnjom, Amerikanci se strašno trude da im pomognu, te da se mora pod svaku cijenu sačuvati taj nezamjenjivi komunistički bauk.

Nezadovoljstvom provođenja Marshallova plana, Washington je odabrao novu organizaciju kao glavni instrument svoje nove politike prema europskoj integraciji. Bila je to Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (Organisation of European Economic Cooperation, OEEC), osnovana 16. travnja 1948. godine radi nadzora distribucije novca iz Marshallova plana. Francuska vlada, koja je bila pod jakim Monnetovim utjecajem, je htjela dodati OEEC-u izvršno vijeće s nadnacionalnim ovlastima i stalnim tajništvom. Paul Henri Spaak, ponovni belgijski premijer, imenovan je glavnim direktorom. Međutim, tome se žestoko protivio britanski ministar vanjskih poslova Ernest Bevin, uz podršku Švedske i Švicarske, te je OEEC je vlastitim naporom ostao strogo međuvladina institucija pod kontrolom Vijeća ministara koje je odluke donosilo konsenzusom.⁹

⁹ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 55.

Monnetova presuda nije mogla biti oštrija: "OEEC je ništa, to je samo razvodnjeni britanski pristup Europi – razgovor, konzultacije, akcija samo ako postoji konsenzus. To nije način da se stvori Europa."¹⁰ Tako je prvi pokušaj uspostave sveobuhvatne nadnacionalne europske organizacije propao.

4.3. Vijeće Europe: Drugi propali pokušaj

Nakon Marshallovog plana, koji je propao, došlo je do drugog pokušaja u stvaranju Europske unije. U ožujku 1948. Burgmans i njegova Europska unija federalista organizirali su u Haagu veliki „Europski kongres“ kojim je na njihovo zadovoljstvo predsjedavao Winston Churchill. Među 800 prisutnih delegata bilo je i nekoliko bivših i budućih premijera, kao što su de Gasperi iz Italije, Robert Schumann iz Francuske i Harold Macmillan iz Velike Britanije. Kongres je pozvao na stvaranja Vijeća Europe koje bi razradilo planove za političko i ekonomsko ujedinjenje Europe. Kongres je bio prevelik i preslabo organiziran da bi se donijela ijedna bitna odluka, tj. nije usvojen niti jedan službeni prijedlog. Jedna bitna stvar je ipak samo dogovorena, a ta je da se mora osnovati Europski pokret koji će na međunarodnoj razini koordinirati različite skupine promotora ujedinjenja Europe, sa zadatkom da "konkretnom praktičnom akcijom u političkoj i ekonomskoj sferi slomi nacionalni suverenitet".¹¹

Ubrzo dolazi do prve berlinske krize koja će pokazati koliko je potreba ujedinjena Europa. Prva berlinska kriza potvrdila je koliko je sovjetska prijetnja postala ozbiljna i pokrenula je pregovore o sveobuhvatnom rješenju pitanja sigurnosti zapadne Europe. Čak je i francuska vlada priznala da Sovjeti predstavljaju veću prijetnju oporavku nego Njemačka i pojačala je pritisak za jačim američkim utjecajem i uključivanjem u obranu Europe. To će dovesti do utemeljenja Sjevernoatlantskog pakta u Washingtonu 4. travnja 1949. godine kojim su SAD, Kanada, Velika Britanija, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Norveška, Danska, Portugal i Island stupile u ujedinjenu vojnu organizaciju za obranu nekomunističke Europe. Organizacije koja proizašla iz tog pakta je NATO (North Atlantic Treaty Organisation) sa sjedištem u Bruxellesu. Uspješno osnivanje NATO-a nadmašilo je svaki pokušaj međuvladinstva. Neovisne nacije surađuju na način koji ne umanjuje njihov suverenitet. Dok su trajali pregovori oko NATO-a, poduzimani su i koraci za osnivanje i uspostavljanje Vijeća Europe.¹²

¹⁰ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 55.

¹¹ Isto, str. 56.

¹² Beck, Ulrich, Grande, Edgar, Kozmopolitska Europa : društvo i politika u drugoj moderni, str. 54.

Britanska vlada je bila skeptična i uvijek je nekako pokušala sa sigurne udaljenosti promatrati kako će se stvari oko Vijeća Europe razviti, pa ako bi im odgovaralo tek bi se onda i sami uključili u njegovo djelovanje. Da bi se ohrabrilo britansko sudjelovanje postignut je sporazum. Vijeće će podijeliti svoju ulogu: jedan dio će biti Odbor ministara koji će se sastajati iza zatvorenih vrata, a drugi Savjetodavna skupština sastavljena uglavnom od članova nacionalnih parlamenata koji će se sastajati javno. Statut Vijeća je 5. svibnja 1949. godine potpisalo deset vlada: Velika Britanija, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Danska, Švedska, Norveška i Irska.¹³

Prva sjednica Vijeća počela je 10. kolovoza 1949. u Strasbourgu. Još su održane dvije sjednice kada je predsjednik Vijeća Spaak dao ostavku jer je smatrao da Vijeće neće biti ništa više od pričaonice i to najprije zbog suzdržanosti Britanije koja je otvoreno dala do znanja da je spremna dati prijateljsku podršku pokretu za ujedinjenje Europe, ali nije bilo govora o tome da Britanija zaigra ikakvu aktivnu ulogu u njemu. Ipak se obistinilo Monnetovo mišljenje da Britanije neće razmatrati pridruživanje i aktivno sudjelovanje sve dok se ne stvori ujedinjena Europa. U isto vrijeme se već poduzimao i treći pokušaj davanja Europi nadnacionalne vlasti koji nije bio neuspješan kao prethodna dva.¹⁴

¹³ 1. Le Goff, Jaques, Priča o Europi, Zagreb : Školska knjiga, 2003., str. 67.

¹⁴ Mitovi i legende o Europskoj uniji, Zagreb : Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2005., str. 37.

5. DRUGA FAZA – FAZA FORMIRANJA (1950.-1957.)

Jean Monnet je bio jedini utjecajni čovjek toga vremena koji se klonio neuspjelih pokušaja uspostavljanja „vlade za Europu“. Monnet je kasnih 40-tih godina privodio kraju provedbu svog četverogodišnjeg plana modernizacije Francuske. Svjedočio je neuspjelim pokušajima OEEC-a i Vijeća Europe, te je izjavio: „Trebalo je početi s nečim praktičnijim i ambicioznijim. Nacionalni suverenitet trebalo je izazvati hrabrije i na užem području.“

5.1. Jean Monnet

To uže područje, što ćemo kasnije i vidjeti, bilo je „područje“ oko ugljena i čelika. Tijekom 1949. zapadna Njemačka konačno je uspostavila vlast pod kancelarom Konradom Adenauerom. Njemačka je u to vrijeme već pokazivala znakove zadivljujućeg ekonomskog oporavka. To je otvorilo pitanje kako asimilirati novu naciju u zapadnoeuropsku zajednicu. Oko njemačkog ugljena i čelika vodile su se brojne rasprave između Britanije i SAD sa Francuskom koja je jedina htjela i dalje nadzirati njemačku ekonomiju, strahujući da bi Njemačka ponovo mogla postati prejak politički i ekonomski suparnik. Britanija i SAD su se zalagale za što brži ekonomski i nacionalni oporavak Njemačke. Svađa i spor je trajao dvije godine, dok Francuska nije dobila ultimatum, te ako ga ne prihvati da će zadovoljavajuće rješenje SAD nametnuti svima silama.¹⁵

To je Monnetu donijelo priliku koju je čekao. Godinama je sanjao o gradnji „Sjedinjenih Europskih Država“ koja bi počela integriranje industrija ugljena i čelika i uspostavom nadnacionalne vlasti da upravlja tim industrijama. Zbog prethodna dva neuspjela pokušaja, Monnet je morao biti oprezan s pisanjem svoga prijedloga, te se mučio s pitanjem uolikoj mjeri smije otkriti svoj pravi cilj.¹⁶

Napisao je devet nacрта prije nego što je dovršio konačnu verziju. Iako je Monnet imao na umu stvaranje europskog entiteta sa svim atributima države, namjerno je birao blage formulacije kako bi njegov plan bilo što teže razvodniti u još jedno međuvladino tijelo. Taj je način odabrao i zato da ne prestraši nacionalne vlade naglašavanjem da je cilj pokreta zapravo nadvladavanje njihova suvereniteta. Kada je Monnet završio svoj memorandum, došlo je do slijedeće prepreke. Idući

¹⁵ Pinterič, Uroš, National and supranational identity in context of the European integration and globalization, Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja = journal for general social issues, [glavna i odgovorna urednica, editor-in-chief Maja Štambuk]. - 14 (2005), 3(77), str. 406.

¹⁶ Isto, str. 408.

problem je bio njegovo usvajanje i objavljivanje jer nije mogao sam promovirati svoj vlastiti plan. Trebao je podršku u krugovima francuske vlade. Prvi izbor je bio premijer George Bidault, koji je propustio priliku za vječnu slavu jer memorandum nije uspio stići do njega. Slijedeći Monnetov kandidat je bio ministar vanjskih poslova Francuske Robert Schuman. Schuman je pomno proučio dokument i prihvatio Monnetov plan svim srcem, te iako uopće nije bio njegov, plan je razumljivo postao odjednom „Schumanov plan“. Schumanov ured je odmah žurno proslijedio plan njemačkom kancelaru Konradu Adenaueru u nadi da će osigurati njegov prijevremeni pristanak, te tako imati dobru odskočnu dasku za prihvaćanje plana. Drugim vladam nije ništa rečeno, posebno ne britanskoj zbog već poznatih i spomenutih razloga. Schuman je napravio hrabar korak najavljujućim „svog“ plana putem medija izravno narodima Europe. Na 9. svibnja 1950. koji se danas službeno slavi kao Dan Europe, Schuman je u radioprijenosu svijetu otkrio Monnetov plan.¹⁷

„Svjetski mir ne može se sačuvati bez kreativnih napora razmjernih opasnostima koje prijete. Doprinos koji organizirana i oživljena Europa može dati civilizacija nužan je za održavanje miroljubivih odnosa. Preuzimajući više od 20 godina ulogu borca za ujedinjenu Europu na sebe, Francuska je služenje miru uvijek smatrala svojim temeljnim ciljem. Ujedinjenje Europe nije postignuto i bili smo u ratu. Europa se neće stvoriti odjednom ili prema jednom planu. Gradit će se kroz konkretna dostignuća od kojih je prvi de facto solidarnost. Okupljanje europskih nacija zahtijeva ukidanje vjekovnog protivništva Francuske i Njemačke... S tim ciljem u vidu, francuska vlada predlaže da se akcija pokrene odmah na jednoj ograničenoj, ali odlučujućoj točki ... predlaže da francusko-njemačka proizvodnja ugljena i čelika u cjelini bude stavljena pod zajedničku Visoku upravu u okviru organizacije otvorene za suradnju s drugim europskim zemljama. Spajanje proizvodnje ugljena i čelika odmah bi trebalo omogućiti osnivanje zajedničkih temelja za ekonomski razvoj kao prvi korak prema federaciji Europe.“¹⁸

To je bila „Schumanova deklaracija“ koja danas ponosno zauzima mjesto na web stranici Europske unije Europa kao dokument „koji je doveo do stvaranja onoga što danas poznajemo kao Europsku uniju“.

Monnet je, unatoč svemu, na ovim obmanama započeo ono što je zvao svojom „tihom revolucijom. Više nije bilo povratka bez golemih i teških političkih posljedica, koje nikome tada

¹⁷ Rajh, Zdenko, Problemi ujedinjenja Evrope : utopije i ostvarenja, Beograd : Kultura, 1959., str. 35.

¹⁸ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 65.

nisu padale na pamet, što je također išlo Monnetu „na mlin“, a što je najbolje od svega, on je bio toga svega svjestan.

Mnogi Monnetovi kolege smatrali su jednim od najvećih njegovih uspjeha to što ni sami Britanci nisu prepoznali vještinu kojom je Monnet svjesno isključio Britance iz pregovora. Britansko uključivanje u pregovore bilo je upravo ono što je Monnet htio izbjeći. Stvorio je jednostavno situaciju koju britanska vlada nikako nije mogla prihvatiti, a to je da je bio svjestan da su Britanci tvrdoglavi i da nisu htjeli ući u rizik sa svojim brojnim rudnicima u kojima je tada bilo zaposleno više od milijun ljudi.¹⁹

Pokretanje plana bio je samo početak Monnetova uspjeha. Pozivi na raspravu poslani su i predstavnicima triju zemalja Beneluksa i Italiji. Tako je okupljena skupina poznata kao „šestorica“. Monnet je dobio čak i suglasnost da predsjedava pregovorima, a uspio je uvjeriti francusko Ministarsko vijeće da bi on trebao biti francuski predstavnik na pregovorima s ovlastima da sam imenuje svoje savjetnike. Tako je došlo do izvanredne situacije da je u jednima od najvažnijih pregovora u povijesti Francusku predstavljao čovjek koji nije bio ni član vlade.

Konačni sporazum postignut je i formaliziran Pariškim sporazumom potpisanim 18. travnja 1951. čime je stvorena Zajednica za ugljen i čelik.

Obraćajući se prvoj sjednici nove skupštine Zajednice, izaslanicima je rekao da sudjeluju u radu „prve europske vlade“.²⁰

5.2. Stvaranje nadnacionalnih organizacija

Kao što sam već spomenuo da je Francuska, zbog bojazni da bi jačanje Njemačke ekonomske i vojne snage bez nadzora ostatka Europe moglo predstavljati ponovnu opasnost za Europu, preuzela političku inicijativu kako bi spriječila takav razvoj događaja. Francuska je lansirala nekoliko prijedloga: Schumanov plan (Monnetov plan) 9. svibnja 1950., Plevenov plan 24. listopada 1950. i prijedlog za stvaranje Političke zajednice 20. rujna 1950.

5.2.1. Europska zajednica za ugljen i čelik

Prva organizacija koja je nastala iz takvog francuskog postavljanja je Europska zajednica za ugljen i čelik, čiji smo nastanak mogli pratiti u prethodnom poglavlju. Stvaranjem Zajednice za

¹⁹ , C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 70.

²⁰ Isto, str. 73.

ugljen i čelik nastala je i prva međunarodna organizacija koja je morala biti početak europske federacije. Također, formiran je međunarodni mehanizam koji je imao nadnacionalna prava. Djelujući na bazi Statuta, osnovani su posebni organi Zajednice:

- Vijeće sastavljeno od ministara koji predstavljaju svoje države i donose najvažnije odluke jednoglasno
- Skupština savjetodavnog karaktera čije članove su birali nacionalni parlamenti šest država članica
- Sud kao najviša sudska instanca, čija se jurisdikcija protezala na sve članice Zajednice, a njegove su odluke bile ne samo pravomoćne za organe Zajednice i vlade, već i za sve tvrtke i pojedince iz zemalja članica
- Izvršni organ u obliku Visoke vlasti koji je trebao zastupati interese Zajednice kao cjeline. Članove Visoke vlasti kolegijalno su imenovali predstavnici država članica, ali ih je s njihove funkcije mogao smijeniti samo Sud svojom odlukom ili pak Skupština. Njihov status bio je vrlo sličan statusu međunarodnih službenika. Visoka vlast trebala je donositi odluke većinom glasova i mogla je u određenim područjima nametnuti svoja rješenja državama članicama.²¹

Bilo je to samo ograničeno smanjivanje nacionalne suverenosti, ali je upravo uspjeh tog limitiranja funkcija države bio presudan u daljnjem razvoju zapadnoeuropske integracije.

5.2.2. Plevenov plan

Druga francuska inicijativa imala je znatno veće političke obrise i da je nekim slučajem uspjela, omogućila bi stvaranje Zapadne Europe u kojoj bi francuske pozicije bile maksimalno prezentirane. To je bio Plevenov plan, koji kao što sam već naveo, nije uspio, ali je bio jako dobar pokazatelj u kojem se smjeru Europa kreće i kako se zajedničkim naporima nastoji doći do cilja i ujedinjenja Europe. Dakle, Rene Pleven (Monnetov pomoćnik u doba kada je Monnet bio trgovački bankar) je, kao što je to bio u Schumanovom slučaju, dobio nacrt plana od Monneta, a taj plan je predviđao osnivanje europske zajedničke vojske kojom bi upravljao europski ministar obrane, a kojeg bi postavljala europska Skupština kojoj bi on i odgovarao. Stvarajući europsku zajedničku vojsku vjerovalo se da bi zapadnonjemačke snage bile čvrsto integrirane u toj zajedničkoj strukturi i da ne bi postojale nikakve opasnosti za njihovo eventualno samostalno

²¹ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 74.

nacionalno razvijanje. Plevenov plan je bio samo put koji je vodio ka stvaranju Europske obrambene zajednice u kojoj Francuska ipak nije bila toliko dominantan faktor kao što bi bila u slučaju da je Plevenov plan uspio.

Ugovor u Europskoj obrambenoj zajednici, koja je, dakle, nastala na Plevenovim idejama, potpisan je 27. svibnja 1952. godine u Londonu od strane šest članica Zajednice za ugljen i čelik.

Ugovor u stvaranju Europske obrambene zajednice predviđao je da će doći gotovo do cjelovite integracije svih vojnih snaga šest zapadnoeuropskih zemalja. To je značilo da zbog integriranja svih nacionalnih snaga na razini europske vojske, više ne postoji mogućnost da se među tih šest zemalja povede rat i da se onemogućilo vođenje rata na vlastitu inicijativu jer je odluku o uporabi donosio europski ministar, a ne pojedini nacionalni ministri obrane.²²

Tako postavljena vojna struktura šest država članica ipak nije bila zamišljena kao sasvim samodovoljna. Europska obrambena zajednica trebala je biti najtješnjim nitima povezana s NATO savezom, koji se ipak još uvijek shvaćao kao glavni stup europske obrane.

5.2.3. Europska politička zajednica (EPC)

Robert Schuman bio je inicijator stvaranja nadnacionalne Europske političke zajednice. Prvi put je svoj prijedlog iznio 20. rujna 1951. godine u Ottawi, a godinu dana kasnije, 10. rujna 1952., ministri vanjskih poslova europske šestorice odlučili su povjeriti Skupštini Europske zajednice za ugljen i čelik izradu nacrt projekta o osnivanju političke zajednice. U ožujku 1953. prihvaćen je nacrt Statuta i predložen je vladama na razmatranje. U dvije godine od prvog spomena imena političke zajednice, te nakon brojnih debata, političkih rasprava i službenih političkih koncepcija, zacrtana su tri najvažnija i različita viđenja političkog jedinstva Europe. U sva tri koncepta dominirali su kao nositelji značajni zapadnoeuropski političari koji su bili inicijatori ili pak ozbiljni zagovornici pojedinih koncepcija.

Prva koncepcija je bila DeGaulleova koncepcija Europe u kojoj je on odlučno odbacivao sve inicijative koje su vodile europskom ujedinjavanju, tj. odbacivao je načine koji su vodili ka europskom ujedinjenju koji su tada bili aktualni (Europski obrambeni savez i Europska politička zajednica). DeGaulle je isticao da je Europska zajednica u ovom obliku opasna jer: Francusku lišava vojske i otvara put njemačkoj hegemoniji, lišava ih vlastitog ugljena i metalurgije i smatra da se sve to odvija u korist nekih tajnovitih tehnokracija u kojima će Njemačka vrijediti više nego

²² Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 75.

Francuska. Dakle, očit je francuski strah od ponovnog jačanja Njemačke. DeGaulle je imao i svoj prijedlog da bi se Europska zajednica trebala izgraditi na temelju konfederacije zapadnoeuropskih država. U početnoj fazi u njoj bi trebalo sudjelovati šest zemalja članica Zajednice za ugljen i čelik, a s vremenom bi mogla pristupiti i Velika Britanija.

Drugu koncepciju je zastupao britanski premijer Anthony Eden. Britanska politika, poznato je, s velikom je skepsom i nepovjerenjem pratila samostalnost i sve bližu suradnju zapadnoeuropskih zemalja, dok se s druge strane također pribojavala da će europski razvoj otići za njih na nedostižnu razinu i da bi se teško kasnije, tj. naknadno mogli priključiti zajednici europskih država. Da bi se izbjegao takav razvoj, Edenov plan od 18. ožujka 1952. predviđao je da se sve nadnacionalne strukture zapadnoeuropskih šest država nađu uključene u Europsko vijeće u kome je Velika Britanija imala odlučujuće utjecaje i pozicije. Europsko vijeće je i dalje trebalo biti postavljeno u obliku labavo postavljene organizacije koja bi imala kao glavni cilj demokratsku i ravnopravnu mogućnost razmjene mišljenja. U okvirima Europskog vijeća očekivalo se da bi se dalje odvijali svi integracijski procesi, a da bi njegovi organi trebali djelovati u obliku ministarskih ili pak parlamentarnih institucija Vijeća ili Europske zajednice za ugljen i čelik ili Europskoga obrambenog saveza. Tada, kao i danas, ova koncepcija je bila neostvariva jer bi to značilo podilaženje Velikoj Britaniji.

Treća koncepcija nastala je u redovima europske šesterice koji su, osim svojih napora za integriranjem, ipak vodili računa i o reakcijama najbližih saveznika. Iz redova europske šesterice dogovoreno je da se ne može stvarati neki nov odnos koji bi išao na račun već potpisanih ugovora. Umjesto stvaranja specifičnih odnosa koji bi trebali omogućiti neki novi oblik pridruživanja nečlanicama nadnacionalnih struktura, putem Vijeća Europe predloženo im je da potpišu specijalne ugovore o pridruživanju. Ova koncepcija nastala u redovima šest europskih zemalja čiji su autori bili Schumann, DeGasperi, Adenauer, nastojala i težila je što bržem stvaranju nadnacionalne Europe. Takva Europa mogla je postati samo na temeljima nadnacionalnih organizacija poput Europske zajednice za ugljen i čelik i Europskoga obrambenog saveza.

U situaciji kada su se šest zemalja odlučila odreći jednog dijela svojih suverenih prava na osjetljivim područjima kao što su ugljen, čelik i vojska, bilo je jasno da bi se zaustavio daljnji razvoj ako bi se svi ta pitanja uključila i dala na razmatranje Vijeću Europe.²³

²³ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 77.-79.

Federalistička rješenja imala su prednost i bilo je vrlo važno sačuvati ono što je već bilo ostvareno i također vrlo važno mudro odlučiti kojim će putem šestorica krenuti.

Cilj stvaranja Europske političke zajednice bio je stvaranje europske zajednice nadnacionalnog i trajnog karaktera. Ovlasti takve zajednice bile su postavljene općenito, a organi su trebali biti:

- Parlament sastavljen od dva doma, pri čemu bi donji dom bio biran izravnim glasovanjem
- Europsko izvršno vijeće
- Vijeće ministara
- Sud
- Privredno-društveno vijeće savjetodavnog karaktera

Status Europske političke zajednice bio je novina. Prvi put se započinjao jedan tako široko postavljen proces povezivanja, a organ koji je trebao time upravljati imao je nadnacionalne ovlasti. Međutim, ubrzo se pokazalo da treća koncepcija i konkretni koraci koji su bili učinjeni još uvijek ne uživaju dovoljnu potporu, a posebno je bilo nerealno očekivati brza rješenja na planu vojnog i političkog ujedinjavanja.²⁴

Pokazalo se da su Europska obrambena zajednica i Europska politička zajednica bile preveliki zalogaj za tadašnju Europu jer je Francuski parlament 30. kolovoza odbacio mogućnost stvaranja Europskog obrambenog saveza i Europske političke zajednice. Na taj način se pokazalo da su od velikih planova za stvaranjem ekonomske, političke i vojne cjeline ostali samo ekonomski temelji i da je jedini uspjeh zabilježila Europska zajednica za ugljen i čelik koja je izdržala sve izazove i koja je u isto vrijeme zadovoljila interese svih članica. Ona će i u kasnijim godinama poslužiti kao izvor i inspiracija, ali i potvrda da je integriranje u europskim razmjerima ipak moguće.²⁵

5.3. Konferencija u Messini 1955. i Rimski ugovori 1957.

Slijedeća etapa koja vodi u smjeru europskog ujedinjavanja počinje 1955. godine inicijativom zemalja Beneluksa koje predlažu da se nastavi s pripremom ujedinjavanja. Svjesne dosadašnjih neuspjeha, zemlje Beneluksa nastupile su s prijedlogom koji je u prvi plan trebao staviti konkretna pitanja vezana uz: stvaranje carinske unije, integraciju tržišta, promet i korištenje energetske izvora.

²⁴Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 81.

²⁵Puškarčić Mladen, Europska integracija, Stajer-graf, Zagreb, studeni 2012., str. 207.

Predviđena konferencija Vijeća ministara Europske zajednice za ugljen i čelik održala su u Messini na Siciliji, od 1. Do 3. Lipnja 1955. Godine. Rezolucija iz Messine je prihvaćena. Ona nije bila obvezujući dokument. Sudionici konferencije prihvatili su ideju o pokretanju inicijativa za stvaranje zajedničkog tržišta i za suradnju u korištenju nuklearne energije u miroljubive svrhe. Bila je prihvaćena i nova metoda rada Zajednice. Umjesto međuvladine konferencije zaključeno je da skupina ministara i stručnjaka napravi plan o budućim akcijama i prezentira ga vladama zemalja šesterice do kraja listopada 1955. Na čelo radne skupine za izradu dokumenta o programu razvoja europske integracije bio je imenovan Paul Henry Spaak.²⁶

Preporuke iz Messine ubrzo su postale značajan poticaj za vođenje državno-političke, ali isto tako i akcije javnog mišljenja u korist napora za stvaranje nove Europe. Odbor akcije za Sjedinjene Države Europe nastao je u listopadu 1955. i pod vodstvom Jeana Monneta započeo je djelovanje u smjeru potpore novih nastojanja za ujedinjenjem. U Odboru su se našle sve političke grupacije, od kršćanskih demokrata do socijaldemokrata, u njemu su sudjelovali brojni istaknuti državnici zapadnoeuropskih zemalja iz Francuske, Italije, Njemačke i država Beneluksa. Odbor je postavio smjer svoje akcije koja je trebala težiti u pripremanju stalnog terena za novo ujedinjavanje Europe. Djelovalo se na vlade, parlamente kao i na europsko javno mišljenje u stalnoj težnji da se pokažu prednosti koje postoje, ukoliko se Europa tješnje poveže. Za razliku od dijela političara zapadnoeuropske šesterice, koji su smatrali da upravo praksa djelovanja pokazuje da je potrebno ići samo na isticanje onih područja gdje su ekonomske koristi vidljive i gdje postoji jasan ekonomski interes, pobornici stvaranja Sjedinjenih Država Europe isticali su da se nova ujedinjena Europa ne može stvoriti samo na temelju klasične međunarodne suradnje, već da je nužno posegnuti za nadnacionalnim rješenjima koja će jačati jedan jedinstveni europski centar. Prema njihovom mišljenju nužno je „dio prava prenijeti na federalne europske institucije“ i na taj način omogućiti stvaranje uvjeta za brže zajedničko djelovanje.²⁷

Inicijativa koju su u Messini prihvatili ministri vanjskih poslova nakon pomnog razmatranja urodila je plodom. Na svečanom skupu najviših dužnosnika šesterice, 25. ožujka 1957. potpisani su Rimski ugovori. Njima su stvorene Europska ekonomska zajednica - EEZ, sa zajedničkom poljoprivrednom politikom CAP-om i Europska zajednica za atomsku energiju – EUROATOM.²⁸

²⁶ Puškarić Mladen, *Europska integracija*, str. 207.

²⁷ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, *Politika europskih integracija*, str. 89.-90.

²⁸ Puškarić Mladen, *Europska integracija*, str. 210.

Na brzinu kojom se ovoga puta krenulo u cilju stvaranja nove zajednice utjecalo je nekoliko faktora:

- jačanje svih onih snaga koje su na političkom planu kao i u širokom rasponu od javnog mišljenja pa do različitih skupina i udruženja stvarali uvjerenje da je nastupio trenutak kada Europa mora krenuti jedinstvenim tokom,
- pozitivni i povoljni rezultati u okviru Zajednice za ugljen i čelik i uvjerenje da se na izabranim ekonomskim područjima može uspješno surađivati,
- nova međunarodna situacija(NATO, hladnoratovska politika) i očit raskorak između ekonomske snage Zapadne Europe, koja je bila u usponu, i novih odnosa na vojno-političkom planu gdje zapadnoeuropske zemlje nisu imale većih mogućnosti za izražavanje vojnih stavova.²⁹

²⁹ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 93.

6. TREĆA FAZA – FAZA KONSOLIDACIJE (1958.-1970.)

Nakon potpisivanja Rimskih ugovora 1957., 1.siječnja 1958. pojavile su se nove međunarodne organizacije: Europska ekonomska zajednica (EEZ) i Europska zajednica za atomsku energiju (Euroatom). Rimski ugovori su postali temelj novog europskog zajedništva i predviđali su:

- stvaranje zajedničkog tržišta postupnim smanjivanjem i konačnim ukidanjem carinskih prepreka i drugih ograničenja unutar integriranog područja i stvaranje zajedničke carinske stope u trgovinskim odnosima sa ostatkom svijeta
- osiguranje slobodnog kretanja ljudi, usluga i kapitala na čitavom području Zajednice
- stvaranje specijalnih uvjeta za poljoprivredu šest zemalja članica i jedinstvenog poljoprivrednog tržišta
- izrada zajedničke prometne, privredno-trgovinske i socijalne politike
- pridruživanje Zajednici kolonijalnih i zavisnih područja kojima upravljaju države članice Zajednice

Dok je ugovor o formiranju zapadnoeuropskog središta za mirnodopsko korištenje atomske energije Euroatom predviđao slijedeće:

- razvoj atomske energije u miroljubive svrhe
- osiguranje sirovina i atomskoga goriva državama članicama Zajednice
- pomoć i suradnju u realizaciji ključnih investicija
- kontrolu korištenja goriva
- stvaranje zajedničkih propisa o zaštiti zdravlja i sigurnost zaposlenih u atomskim postrojenjima.³⁰

6.1. Stvaranje Europske ekonomske zajednice

Članice Europske ekonomske zajednice i Euroatoma bile su članice zajednice za ugljen i čelik. Velika Britanija sudjelovala je u radu Spaakove komisije koja je pripremila teren za stvaranje Europske ekonomske zajednice. Međutim, nakon četiri mjeseca aktivnog djelovanja, Britanija je zaključila da od EEZ-a neće biti ništa, tj. da će propasti i odustala je od daljnjeg pripremnog rada. Međutim, kada je već postalo jasno da, nakon nekoliko već spomenutih propalih pokušaja, ovoga puta šest zapadnoeuropskih zemalja ima sve uvjete da krenu dalje i da će doći do stvaranja nove Zajednice, britanski pregovarači ponudili su nov koncept europskog ujedinjenja koji je trebao biti

³⁰ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 95.

temeljen na stvaranju široke zone slobodne trgovine (Free Trade Area). Uz ostale europske zemlje, Europska ekonomska zajednica trebala se kolektivno uključiti u organizaciju EFTA. To je bio daljnji pokušaj da se s britanskih otoka pokuša uništiti ideja jačeg povezivanja i da sa umjesto toga ponudi dosta labav koncept jačanja slobodne trgovine u okvirima Zapadne Europe. Međutim, snažna potpora Europskoj ekonomskoj zajednici, a samim tim i totalno negiranje britanske opstruirajuće ideje o Zoni slobodne trgovine, došla je iz Francuske. Suočavajući se s poteškoćama u poljoprivredi, Francuska je bila uvjerena da bi formiranje zone slobodne europske trgovine ubrzo pokazalo nisku produktivnost francuske poljoprivrede i da bi istodobno francuska industrija uz stalnu bitku sa zapadnonjemačkom industrijom kao ozbiljne konkurente dobila i Veliku Britaniju i nordijske zemlje. Stoga je ideja o zoni slobodne europske trgovine vrlo brzo odbačena, a francuska je službena politika postala jedan od glavnih zagovornika Europske ekonomske zajednice i Euroatoma. Tome su se pridružili i talijanski politički i ekonomski krugovi koji također nisu bili oduševljeni idejom o stvaranju neke velike europske zone gdje bi sasvim jasno konkurencija bila znatno jača nego u redovima šestorice.³¹

Na taj način 1. siječnja 1958. godine nastala je nova europska struktura na polju ujedinjavanja. Uz postojeću Europsku zajednicu za ugljen i čelik formirani su i Europska ekonomska zajednica i Euroatom, što je urodila stvaranjem sistema od tri zajednice. Europska ekonomska zajednica i Euroatom dobile su, kao i Europska zajednica za ugljen i čelik, Vijeće ministara i komisije. Za sve tri zajednice osnovana je Skupština (koja se od 1962. godina naziva Europskim parlamentom) i Sud europskih zajednica. Osim toga, Europska ekonomska zajednica i Euroatom dobili su i savjetodavni Privredno-društveni odbor.³²

Bez velikih novina, držeći se uglavnom mehanizama već isprobanih u Europskoj zajednici ugljena i čelika, sistem tri zapadnoeuropske zajednice stupio je u život. Bio je to kraj velikih diskusija i pokušaja ujedinjavanja, kao i jasan početak još tješnjeg povezivanja, pa čak i ujedinjavanja šest zapadnoeuropskih zemalja.

6.2. Izvršna tijela EEZ-a

Mehanizam donošenja odluka u Europskoj ekonomskoj zajednici bio je izgrađen tako da bi se ostvarilo nekoliko bitnih zadataka vezanih uz rad organizacije, ali i njenih članica. Među najbitnije

³¹ C. Booker – R. North, *Velika obmana – tajna povijesti europske unije*, str. 138.

³² Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, *Politika europskih integracija*, str. 95.

zadaje tog mehanizma ubrajaju se: mogućnost realizacije zadaća koje spadaju u kompetencije EEZ-a, potreba koja otuda proizlazi i odnosi se na stvaranje organa formalno nezavisnih od država članica, potreba davanja odlukama EEZ takvog karaktera da bi one mogle izravno obvezivati države članice i druge određene organe u državama članicama, stvaranje takvih rješenja koja bi u vezi s ovom obvezatnošću ipak čuvala i štitila interese država članica.

Tijela putem kojih je EEZ ostvarivala svoje zadatke bila su: Vijeće ministara, Komisija, Skupština zastupnika(Europski parlament), Sud pravde i Pomoćni organi zajednice.³³

Vijeće ministara ima glavnu ulogu u procesu donošenja odluka. Vijeće ministara je bilo odlučujuće tijelo koje je odluke donosilo uglavnom jednoglasno ili, kad je to Ugovor određeni predviđao, kvalificiranom većinom.³⁴

To je plenarni organ u čiji sastav ulaze predstavnici država članica na razini ministara iz svake zemlje po jedan. Najčešće su to ministri vanjskih poslova pojedinih država, ali mogu se postaviti i ministri nekih drugih ministarstava, jer Ugovorom nije bilo točno određeno da moraju biti samo ministri vanjskih poslova. Članovi Vijeća predstavljaju svoje vlade i vezani su vladinim instrukcijama. Funkcije predsjednika Vijeća ministara po redu obavljaju njezini članovi u trajanju od šest mjeseci. U institucionalnom sustavu EEZ-a, Vijeće ministara je najviši organ. Vijeće ministara je jedini organ Zajednice čije je pravo donošenja odluka formulirano globalno, bez specijalne specifikacije. Iz toga proizlazi da Vijeće ministara može donositi sve vrste odluka: pravno obvezatnih i onih neobvezujućih. Vijeće ima pravo donošenja odluka u svim onim situacijama kada to zahtjeva interes Zajednice kao cjeline. U situacija kada Vijeće donosi odluku, na temelju prijedloga Komisije, ono može taj prijedlog odbaciti ili unijeti korekture koje smatra potrebnim. Tako zapravo i u tom slučaju posljednju riječ ima Vijeće ministara.³⁵

Ugovor precizira i situacije u kojima Vijeće ministara prije donošenja odluke ima dužnost zatražiti mišljenje Europskog parlamenta i savjetodavnih organa poput Društveno ekonomskog odbora ili Valutnog odbora. Ta mišljenja, međutim, ipak nemaju obvezatnu snagu.

Sve veći opseg djelovanja Vijeća ministra utječe na to da Vijeće, kao međuvladin organ ograničenog stava, nije u stanju obavljati sve funkcije. Glavni pomoćni organ Vijeća ministara je Odbor stalnih predstavnika(COREPER). On je sastavljen od šefova stalni predstavništava akreditiranih pri Zajednici u Bruxellesu. Šefovi tih predstavništava država članica su na razini

³³ Skupina autora, uredila Ljerka Mintas Hodak, Europska Unija, MATE d.o.o., Zagreb, 2010., str. 19.

³⁴ Isto, str. 20.

³⁵ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 104.

veleposlanika i oni su članovi Odbora. Uloga i značenje Odbora stalnih predstavnika u procesu donošenja odluka je neobično velika. Njihova glavna zadaća je pripremanje materijala za sastanak Vijeća ministara, ali u praksi Odbor stalnih predstavnika često postaje forum na kojem se donose definitivne odluke.

Neovisno o susretima predstavnika država članica EZ-a, koje Ugovor predviđa za vrijeme održavanja zasjedanja Vijeće ministara, u praksi su se pojavili i novi oblici djelovanja institucionalnog karaktera. Redi se o Europskom vijeću, organu koji ne postoji statutu. Zaključci Europskog vijeća imaju u velikoj mjeri deklarativni karakter i njihova realizacija je povjerena stalnim organima Zajednice. Neki smatraju da je stvaranje Europskog vijeća još više zakompliciralo ionako zamršenu strukturu EEZ-a. Odnosi između Europske zajednice i Europskog vijeća su prilično ambivalentni i ne postoji neka čvrsta linija razgraničenja. U praksi Vijeće ministara trebalo bi odlučivati o tome kada se određeno pitanje nalazi u čijim kompetencijama.³⁶

U ovom specifičnom odnosu, koji postoji između Vijeća ministara kao najvišeg organa Zajednice i Europskog vijeća, sastavljenog od šefova vlada i država, čini se da se ogledaju i različite tendencije europskog djelovanja. S jedne strane, Vijeće ministara nastoji maksimalno koristiti prava koja ima na temelju Rimskih ugovora i u tom cilju realizira sa svojim pomoćnim organima određene odluke. S druge strane, Vijeće ministara, držeći se striktno odredbi Rimskih ugovora, nema nekih posebnih mogućnosti za realizaciju političke suradnje. Jedino u slučaju da se prijeđu te odredbe, Vijeće ministara može djelovati na drugim ne-ekonomskim područjima.

Komisija Europske zajednice je administrativni kolegijalni organ. U njezin sastav ulazi 17 članova. Članove Komisije imenuju vlade država članica na temelju konsenzusa. Osnova za izbor u Komisiju su osobne kvalitete i usmjerenost prema europskim rješenjima, kao i samostalnost djelovanja.

Osnovna značajka pravnog statusa člana Komisije je nezavisnost od vlada država članice Europske zajednice koje su ih izabrale i koje su ih uputile u Komisiju. To bi trebalo voditi tome da se u prvi plan stavlja interes Europske zajednice i da članovi Komisije budu neovisni od mišljenja svojih vlada. Komisija za svoju djelatnost politički odgovara Europskom parlamentu kojem jednom godišnje podnosi izvještaj o radu. Isto tako kao i Vijeće ministara i Komisija

³⁶ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 107.

podliježe kontroli Suda Zajednice koji ima dužnost da kontrolira legalnost i opravdanost poduzimanja odluka.

Za razliku od Visoke vlasti Europske zajednice za ugljen i čelik, u EEZ-u je uspostavljena Komisija koja je bila podređena Vijeću ministara. Zadatak joj je bio inicirati pojedine politike unutar EEZ-a, a imala je znatno manje ovlasti u postupku donošenja odluka negoli Visoka vlast. Komisija je bila zamišljena kao tijelo koje bi više vodilo brigu o zajedničkim, a manje o posebnim interesima država članica. Sjedište Komisije bilo je u Bruxellesu.³⁷

Europski parlament iliti Skupština zastupnika bila je ona ista koja je djelovala i u okviru Europske zajednice za ugljen i čelik(a koja se od 1962. Preimenovala u Europski parlament) te je imala samo savjetodavna i ograničena nadzorna ovlaštenja.³⁸

Europski parlament se sastoji od parlamentaraca koji su izabrani u zemljama članicama Europske zajednice. Bitno je napomenuti da su parlamentarce isprva birali njihovi nacionalni parlamenti, a od 1979. godine oni se biraju putem općih i neposrednih izbora.

Na polju donošenja odluka Europski parlament nema neke posebno velike ili bitne funkcije. One su ogledaju u posrednom i neposrednom djelovanju.

Neposredno Europski parlament može djelovati na temelju odredbi Ugovora koje mu omogućuju njegovo sudjelovanje u radu Europske zajednice, uključujući i donošenje odluka.

Posredno parlament djeluje u situacijama kada obavlja kontrole funkcije u odnosu na druge organe EZ-a, što mu omogućava da vrši stanovitu ulogu u utjecaju na pravce djelatnosti tih organa. Europski parlament ima pravo diskusije i kontrole.

Rimski ugovori govore da u pojedinim situacijama Vijeće ministara mora prije donošenja određene odluke zatražiti mišljenje Europskog parlamenta. Ukoliko se ne zatraži to mišljenje, to je dovoljan razlog za obaranje određene odluke putem Suda Zajednice. Mišljenja Europskog parlamenta nemaju obvezatnu moć. Ona mogu biti samo izraz političkog i moralnog pritiska ni Vijeće ministara i druge organe EZ-a. S obzirom na zastupljenost različitih stranaka u Europskom parlamentu i njihove međustranačke veze, jasno je da organi EZ-a vode računa o stavovima europskih parlamentaraca. Članovi Europskog parlamenta okupljeni su oko svojih stranaka, a ne na nacionalnoj osnovi. Postoji i niz individualnih članova Parlamenta. Brojni odbori Europskog parlamenta imaju svoje specijalizirane komisije: za politička pitanja, pravna, ekonomsko-

³⁷ Skupina autora, uredila Ljerka Mintas Hodak, Europska Unija, MATE d.o.o., Zagreb, 2010., str. 20.

³⁸ Isto, str. 21.

monetarna, pitanja proračuna, transport, energiju, zapošljavanje, obrazovanje itd. Sjedište Europskog parlamenta je u Strasbourgu, a većina sjednica komisija se održava u Bruxellesu ili u Luksemburgu.

Sud Europske zajednice je u skladu s Rimskim ugovorima vrlo važan organ. Osnovna uloga Suda je u osiguranju poštivanja prava putem interpretacije Ugovora i realizacije njegovih odredbi. Sud je nadležan za davanje mišljenja o legalnosti odluka Vijeće ministara i Komisije. Presude o tome donose se samo o odlukama obvezatnog karaktera. Pravo podnošenja žalbi sudu pripada svim državama članicama Zajednice, Vijeću ministara, Komisiji, i fizičkim i pravnim osobama. U slučaju pravnih ili fizičkih osoba ipak postoje određena ograničenja mogućnosti nastupa pred Sudom. Inače, niti države, a niti organi Zajednice, nisu pokazali preveliku želju da se pojavljuju pred Sudom, želeći većinu neslaganja rješavati političkim sredstvima. Fizičke i pravne osobe tek u rijetkim slučajevima tražile su zaštitu Suda, imajući dovoljno prostora za rješavanje svojih sporova unutar nadležnog nacionalnog sudstva.³⁹

Pomoćni organi zajednice su brojni i u stalno su nastajanju. Njihove kompetencije su različite kao i njihove veze s pojedinim organima Zajednice. Neki od njih izravno su vezani uz Vijeće ministara ili uz Komisiju, dok drugi imaju znatno manje ingerencije i isključivo su pomoćnog ili administrativnog karaktera. U procesu donošenja odluka, uloga pojedinih pomoćnih organa je više nego skromna i svodi se na vršenje određenih konzultantskih funkcija. Neki drugi organi poput Društveno-ekonomskog odbora, Specijalnog odbora za carinska pitanja ili Valtunog odbora, imaju znatno veću ulogu. Dio pomoćnih organa može donositi odluke koje imaju obvezatnu snagu države članice. U slučaju da se zatraži mišljenje nekih drugih organa npr. Društveno-ekonomskog odbora, to povlači za sobom mogućnost pokretanja postupka zbog kršenja prava Zajednice i može dovesti do pojavljivanja Vijeća ministara ili Komisije na Sudu Zajednice. Europski sud pravde ESP osnovan također u okviru Europske zajednice za ugljen i čelik, bio je zadužen nadzirati poštivanje osnivačkih ugovora i rješavati sporove koji iz njih proizađu. Ovaj Sud je svojim odlukama bitno doprinio razvoju komunitarnog prava, ali i jačanju nadnacionalnog karaktera EEZ-a.⁴⁰

³⁹ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, *Politika europskih integracija*, str. 110.

⁴⁰ Skupina autora, uredila Ljerka Mintas Hodak, *Europska Unija*, MATE d.o.o., Zagreb, 2010., str. 21.

6.3. Unutarnja i vanjska politika Europske zajednice

Stvaranje velikog tržišta i liberalizacija trgovine nisu bili jedini ciljevi koji su vodili osnivače novog sistema europskog ujedinjavanja. Ipak, istina je da je stvaranje velikog zajedničkog tržišta bez prepreka i ograničenja trebalo pomoći razvoju moćne zapadnoeuropske industrije i omogućiti joj da se lakše i uspješnije bori s velikim američkim korporacijama. Vrijedilo je mišljenje da Zapadna Europa mora nastojati dostići Sjedinjene Američke Države i to upravo na tako važnim područjima kao što su proizvodnja automobila, aviona, a posebno na planu mirnodopske uporabe atomske energije. Zbog visoke cijene i potrebe golemih ulaganja u te industrije bilo je jasno da samo ujedinjavanjem napora Zapadna Europa može ući u novu znanstveno-tehnološku revoluciju i istodobno iskoristiti prednost novog atomskog doba.⁴¹

Zajedničko tržište postavljeno u okviru Europske ekonomske zajednice kao jedan od glavnih ciljeva, otvaralo je mogućnosti za ostvarivanje važnih ekonomskih ciljeva, koji su međutim imali i jedno drugo značenje. Upravo smanjujući zaostatak za Sjedinjenim Američkim Državama, vjerovalo se da će Europska ekonomska zajednica otvoriti mogućnosti za ukupno drukčije postavljanje zapadnoeuropskih zemalja koje su trebale postati jedna nova velika sila među superdržavama.

6.3.1. Zajedničko tržište

Taj novi veliki pothvat i stvaranje temelja za ravnopravno zauzimanje mjesta s vodećim svjetskim silama ipak je tražio neke prethodne promjene na planu industrijske proizvodnje i poljoprivrede. Očekivalo se da te transformacije u proizvodnim pogonima mogu biti lakše izvedene ukoliko budu stajale pod europskom tvrtkom i da će ih biti lakše financirati ako se otvori mogućnost za zajedničko djelovanje financirano iz europske kase. Slika ujedinjene i udružene Europe, koja na temelju zajednički prihvaćenih planova novog razvoja vrši određene promjene i stvara uvjete za preobrazbu, izgledala je političkim europskim djelatnicima iz redova šestorice znatno bolje i uspješnija nego mogućnost da svaka od europskih država sama razrješava svoje poteškoće. Važan problem nastajao je i u novoj situaciji raspadanja kolonijalnog imperija. Kolonije su polako prelazile u novu fazu vlastite državnosti, bivše metropole su imale problema da zadrže kakav takav odnos s njima, te je tu inova ideja o ujedinjenoj europskoj cjelini

⁴¹ Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 96.

mogla pomoći da se, ako ne zaustavi, barem ublaži, trend raspadanja kolonijalnog sistema. Zajedničkom politikom i pristupima u kojima su kombinirana ekonomska i politička sredstva trebalo je doći do takvog stanja u kojem će biti moguće realizirati djelotvornu europsku kontrolu nad narodima Trećeg svijeta.⁴²

Uz početne uspjehe, kada se vjerovalo da će Euroatom intenzivno pokrenuti europske tokove ujedinjavanja, nastupila je faza u kojoj je Euroatom sve više pokazivao različite pristupe i interese, te je samim tim postao manje pogodan instrument ujedinjavanja. Vodile su se brojne rasprave i dolazilo je do neslaganja oko korištenja atomske energije i u koje svrhe, čiji su interesi bili više zastupljeni, tko je imao više ili manje koristi od atomske energije itd., tako da je bilo logično da se loptica oko daljnjeg ujedinjavanja makne sa Euroatoma i prebaci na druge adute koji su bili navedeni u Rimskim ugovorima. Tvorci ugovora nastojali su biti što precizniji, a s druge strane, bili su isto tako svjesni svega onoga što je prethodilo stvaranju EEZ-a, te isticanjem nekih neekonomskih ciljeva nisu htjeli ponovno uznemiravati duhove i pokretati nove diskusije. Zbog toga se u tekstu Ugovora u preambuli veoma suzdržano govori o perspektivnim ciljevima koji bi vodili ujedinjenju. Tako u drugom članku ugovora, formulirajući zadaće Europske ekonomske zajednice ističe se:

- stvaranje zajedničkog tržišta
- ujednačavanje privredne politike država članica
- harmonijski razvoj privrednih djelatnosti
- stalna i ujednačena ekspanzija
- veća stabilizacija
- porast životnog standarda⁴³

Na kraju se spominje još i spremnost podržavanja tješnjih kontakata među zemljama koje ulaze u sastav Zajednice. Tako je de Gaulle jednom prilikom iznio svoj prijedlog: održavanje u okviru Zajednice stalnih konferencija šefova vlada, stvaranje stalnog europskog tajništva, osnivanje nekoliko koordinacijskih komisija za usklađivanje politike na privrednom, kulturnom, obrambenom i vanjskopolitičkom planu. Ubrzo nakon toga je prijedlog projekta dokumenta Fouchetova komisija podnijela šefovima država ili vlada šestorice te je u obliku Bonnske deklaracije od 18. srpnja 1961. istaknuto da će šestorica odlučiti o formi i sadržaju volje

⁴² Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Politika europskih integracija, str. 98.

⁴³ Isto, str. 99.

političkog ujedinjavanja i da će istodobno pojačati napore kako bi se što bolje usklađivala politika i postizali zajednički utvrđeni ciljevi.

6.3.2. De Gaulle protiv Velike Britanije i jačanje EZ-a

Poznata je povijesna činjenica da je de Gaulle 1960tih zalupio vrata britanskom ulasku na zajedničko tržište, ne jednom nego dvaput. Glavni problem Francuza i de Gaulla je bio taj da Britanija s puno većom poljoprivrednom produktivnošću od njihove neće biti voljna preuzeti teret plaćanja za francusku poljoprivredu. U Elizejskoj palači u Parizu 14. siječnja 1963. de Gaulle je bez ikakvog upozorenja partnerima šestorice pred svjetskim tiskom objavio da namjerava staviti veto na britanski ulazak. Šestorica su formalno potvrdila (prvo)odbijanje Britanije 28. siječnja 1963.⁴⁴

U međuvremenu je prvi zadatak Komisije bio, vezivanje Šestorice u jedinstveni trgovinski blok stvaranjem strukture zajedničke carinske barijere prema vanjskom svijetu, do 1963. gotovo završen. Idući zadatak Komisije bio je promoviranje sve čvršće unije među šesticom, predlaganjem novih zakona. Bez obzira na navodnu prijeku potrebu uvođenja bilo kojeg novog zakona, pravi cilj bilo je prenošenje sve više vlasti s nacionalnih parlamenata na nadnacionalni centar. Prema Rimskom sporazumu, Zajednica je bila ovlaštena donositi tri glavne vrste zakona. Prvi su poznati kao „smjernice“, od engleskog „directives“. To je bio opći paket uputa koje je svaka članica trebala prenositi u nacionalnu verziju zakonodavstva. Druga vrsta bili su „propisi“ koji su odmah imali snagu širom Zajednice, u istom obliku u kojem su usvojeni. Treće su bile „odluke“, usmjerene na određene situacije, industrije ili države unutar Zajednice, primjenjive samo na onome na što su se i odnosile. Ali svemu je zajedničko bilo očuvanje nadnacionalnog načela, odnosno isključivog prava Komisije da predlaže zakone. Komisija je sve više sama razvijala sposobnost izdavanja naloga koristeći se ovlastima koje su joj davala Vijeća. U tim ranim fazama razvoja Komisije bilo je hitno potrebno uspostaviti njenu zakonsku vlast, koja je u nacrtu Sporazuma bila slabo definirana. To je učinjeno kroz Europski sud pravde sa sjedištem u Luksemburgu, čija će se središnja uloga proširiti i ojačati nadnacionalnu vlast Komisije. Jedan od prvih ciljeva Suda je bila potvrda nadmoći zakona Zajednice, a Sud ju je dao kroz dvije povijesne presude 1963. i 1964. godine.⁴⁵

⁴⁴ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 138.

⁴⁵ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 155.

Do 1967. se činilo da projekt ujedinjena Europa stalno napreduje. Na temelju posebnog ugovora o spajanju donesenog 1965., a koji je stupio na snagu 1967., izvršna tijela triju Zajednica su ujedinjena i od 1967. Vijeće ministara i Komisija obavljaju poslove za sve tri zajednice. Ugovorom o spajanju ujedinjena su samo izvršna tijela Zajednica, a ne i Zajednice(koje su nastavile i dalje djelovati kao samostalni međunarodni subjekti). Europska ekonomska zajednica od 1967. Obično se naziva samo Europska zajednica – EZ, a sve tri Zajednice zajedno Europske zajednice.⁴⁶

Drugo odbijanje Britanije od strane de Gaulle drugim njegovim vetom zbio se 1967., samo pet nakon što su Britanci predali zahtjev za priključenjem Europskoj zajednici. No Britanci nisu bili previše zabrinuti francuskim odbijanje, pa su Britanci odmah pripremali novi zahtjev koji su planirali predati 1970. godine. De Gaulle pak još uvijek nije bio osigurao sve što je htio kako bi mogao on i njegova Francuska bili spremni prihvatiti britanski zahtjev. Naime, planirao je osigurati sustav financiranja CAP-a koji bi jamčio potpore njegovim seljacima, s Njemačkom koja bi kao najbogatija članica EZ-a plaćala većinu računa i istovremeno pomogla apsorpciji francuskih poljoprivrednih viškova. Ali to će biti i razlogom zašto je Francuska tada, nakon drugog odbijanja, želi britanski ulazak. Uvozeći 50 posto svoje hrane, Britanija bi bila odsječena od većine svojih dobavljača iz Commonwealtha, a uvozne carine EZ njene bi proizvode činile preskupima. Britanija bi onda morala biti primorana kupovati velike količine hrane od svojih novih partnera, ponajviše od Francuske. Kako je EZ bila i carinska unija, motiv koji je bio u proračunskoj strukturi bio je da se prihodi od nameta EZ-u bilježe pod stavkom njezinih vlastitih resursa. Jednom kad Britanija uđe, uvozne carine koje naplaćuje mogle bi se ravno uplatiti u fondove Zajednice, kako bi pomogle financiranje CAP-a pa tako i francuskih seljaka koji bi bili glavni korisnici. Francuska bi se tako dvostruko okoristila od britanskog ulaska. Nakon neuspjelih pokušaja da se provedu de Gaulleove reforme, izgubio je izbore i na vlast je došao Georges Pompidou, njegov premijer. Njegovim dolaskom na vlast promijenila se francuska politika koje je omogućila Britaniji napokon, iz trećeg pokušaja 1970. preda treći zahtjev za pridruživanjem EZ-u.⁴⁷

Konferencija čelnika šesterice održana krajem 1969. Dala je snažan impuls nizu inicijativa u cilju jačanja europske integracije. Vrhunac su predstavljali dogovori o financiranju Zajedničke

⁴⁶ Skupina autora, uredila Ljerka Mintas Hodak, Europska Unija, MATE d.o.o., Zagreb, 2010., str. 22.

⁴⁷ C. Booker – R. North, Velika obmana – tajna povijesti europske unije, str. 162.-163.

poljoprivredne politike (CAP). Njihovim zaključivanjem bilo je stvoreno zajedničko tržište. Nakon sporazuma o financiranju zajedničke politike konačno je bila donesena i odluka o proširenju Zajednice, za što su u tom trenutku osim Velike Britanije bile zainteresirane i Irska, Danska i Norveška. Na formalnom planu došlo je do jačanja uloge Parlamenta unutar nove procedure donošenja proračuna. Sve su te promjene formalno bile regulirane Ugovorom iz Luksemburga, koji je potpisan 22. travnja 1970. godine. Njime su promijenjene odredbe Rimskih ugovora.⁴⁸

6.3.3. Europska politička kooperacija

Države koje su ušle u članstvo Europske zajednice prenijele su svoju suverenost u pogledu trgovinske politike na Zajednicu. Rimski ugovori, kao osnovni dokument EZ-a, omogućava realizaciju vanjskotrgovinske politike kao jedinstvene politike koja se stvara u ime svih država članica. Sve do stvaranja Europske političke kooperacije na tim temeljnim odrednicama Rimskih ugovora, realizirale su se i akcije koje bi se mogle nazvati vanjskopolitičkim.

Tek stvaranjem Europske političke kooperacije 1970. godine nastalo je tijelo koje je dobilo specifične ovlasti, ali na jedinstven način. Kada se zamišljalo stvaranje nekog vanjskopolitičkog mehanizma suradnje država članica EZ-a, namjeravalo se stvoriti tijelo koje će biti bez uporišta u nekim ugovorima i koje će imati svoju snagu u međuvladinom mehanizmu političke kooperacije. Europska politička kooperacija postala je gotovo najznačajniji oblik stvaranja vanjske politike Zajednice. U svim situacijama u kojima ne postoje neke druge odredbe iz Rimskih ugovora, primjenjivala se Europska politička kooperacija, čime se stvarao prostor za aktivno djelovanje država članica. Čak i pojedini aspekti vezani uz sigurnost država raspravljani su ovim putem, što je zapravo i čitavu strukturu Zajednice ispunilo novim sadržajima koji su daleko od nekadašnjih početnih ideja i praktičnih koraka, usmjerenih primarno na smanjivanje carina.

Europska politička kooperacija odvijala se iza zatvorenih vrata i nije postojala mogućnost da se sagledaju dimenzije procesa stvaranja vanjske politike. No, ako se prati rast vanjskopolitičkog angažmana EZ-a, nakon stvaranja Europske političke kooperacije 1970., očito je da je to tijelo učinilo da Zajednica ne samo odgovara na pojedine događaje iz vanjskog okruženja, već da i sama vrši utjecaj i da stvara neka samostalna rješenja. Stvaranje takvog oblika zajedničkog djelovanja potvrdilo je visok stupanj približavanja stavova članica, njihovu odlučnost da

⁴⁸ Puškarić Mladen, *Europska integracija*, str. 245.

zajednički djeluju i svijest o potrebi integracije. Stvaranje Europske političke kooperacije bilo je vezano i uz želju da se u političkom djelovanju zaobiđu odredbe Rimskih ugovora i da se koordinacija vanjskopolitičkih pitanja odvija izvan strukture Europske zajednice. Članice su mogle uložiti veto na pojedinu odluku, a isto tako mogle su i odlučiti da ne provode djelomično ili u cjelini zacrtanu politiku. Elastičnost djelovanja unutar Europske političke kooperacije i neobvezatnost opcija ipak nisu smanjili vrijednost tog instrumenta stvaranja vanjskopolitičke aktivnosti. Štoviše, može se reći da je zahvaljujući unutrašnjim faktorima: u prvom redu jačanju integracije unutar EZ i vanjskim okolnostima vezanim uz dinamične međunarodne promjene, Europska politička kooperacija pokazala svu svoju pravu vrijednost.

To neformalno uvođenje Europske političke kooperacije, kao tijela koje je bilo formalno izvan struktura Europske zajednice, a koje je u praksi odlučivalo o bitnim vanjskopolitičkim pitanjima, stvaralo je i situaciju u kojoj se isticalo da postoje dvije vrste vanjskopolitičkih odluka u EZ. Jedne su bile temeljene na odredbama Rimskih ugovora, a druge su proizlazile iz konzultacija i koordinacija u okviru Europske političke kooperacije. Iako je ta razlika u praksi gotovo zanemariva, zbog pridržavanja formalnih okvira, ipak se govorilo o metodi Zajednice i o metodi Europske političke kooperacije u stvaranju vanjske politike EZ-a.

Prateći djelovanje Europske političke kooperacije od prvog sastanka u Haagu 1969. godine pa do donošenja Jedinственог europskog akta, moguće je vidjeti jačanje međuzavisnosti i suradnje EZ-a i Europske političke kooperacije unutar strukture Zajednice, postupno nastajanje specifičnog mehanizma Europske političke kooperacije s već uhodanim pravilima ponašanja, i na kraju, unatoč toga razvoja evidentno je da Europska politička kooperacija ne izlazi iz općih okvira postavljenih u Europskoj zajednici, već da samo potiče donošenje nekih rješenja na polju vanjske politike koje već uhodani mehanizmi Zajednice kasnije realiziraju u obliku zajedničkih akcija.

7. KALENDAR EUROPSKOG PROCESA UJEDINJENJA

U nastavku donosim kratku kronologiju nekih od važnijih datuma u procesu europskog procesa ujedinjenja. Važnost ovdje iznesenih podataka je višestruka jer nam, s jedne strane, otkriva razvoj i dugotrajnost pojedinih procesa, dok nam s druge strane, detaljnije informiranje o ovim procesima otkrivaju svu šarolikost pristupa europskom ujedinjenju. Kronologije nam nisu tek suhoparno nizanje činjenica i podataka već potencijalno kreativno sredstvo za razumijevanje nas samih i svijeta koji nas okružuje.

Kalendar sadrži samo najznačajnije događaje i zbivanja u tom procesu.

19.9.1946. govor Winstona Churchilla u Zürichu gdje je predložio osnivanje „Sjedinjenih Država Europe“

5.6.1947. Američki državni tajnik George Marshall dao je značajne impulse za ostvarenje europskog zajedništva. Predstavio je koncepciju obnove poratne europske privrede koja je dobila naziv „Marshallov plan“. Program američkih donacija bio je usko vezan i uvjetovan da se u Europi izgradi stalna privredna suradnja.

17.3.1948. u Bruxellesu je potpisan ugovor, poznat kao Bruxelleski pakt, između Francuske, Velike Britanije i zemalja Beneluksa o pedesetogodišnjem savezu protiv oružanih napada u Europi i o ekonomskoj, socijalnoj i vojnoj suradnji, čime su udareni pravni temelji osnivanja zapadnoeuropske unije.

16.4.1948. osnovana je Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEEC) koja zapravo primjenjuje Marshallov plan.

7.-11.5. Na Kongresu u Haagu iznesen je zahtjev da se sazove europsko vijeće koje bi se sastojalo od članova parlamenata pojedinih zemalja. Ovaj zahtjev bio je poticaj za pregovore vlada koji su doveli do stvaranja Europskog savjeta u Strasbourgu. Haški kongres osnovao je tri komisije, za politiku, privredu i kulturu. Institucionalno se počinje širiti europski pokret ujedinjenja.

4.4.1949. Potpisivanje Atlantskog ugovora u Washingtonu o osnivanju NATO-a.

5.5.1949. U Londonu je potpisan statut o formiranju Savjeta Europe. Sjedište Europskog savjeta je u Strasbourgu. Novoosnovani Europski savjet čine sljedeće države: Belgija, Danska, Francuska, Velika Britanija, Irska, Italija, Luksemburg, Norveška, Nizozemska i Švedska.

9.5.1950. Robert Schuman, ministar vanjskih poslova Francuske, predložio je da Francuska i Njemačka formiraju Europsku zajednicu za ugljen i čelik.

24.10.1950. Francuski predsjednik Rene Pleven predložio je plan o stvaranju europske vojske – Europska zajednica za obranu.

4.11. Osnovana Europska konvencija o očuvanju ljudskih prava i osnovnih sloboda.

18.4.1951. Šest zapadnoeuropskih zemalja (Belgija, Njemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Nizozemska) u Parizu potpisuju ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik. Ovaj ugovor stupa na snagu 25.7.1952. godine.

10.9.1952. Osnivački sastanak predstavnika Zajednice za ugalj i čelik i Ad hoc grupe s ciljem da se realizira projekt jedinstvene europske političke zajednice.

10.2.1953. Stvaranje zajedničkog tržišta za ugljen, čelik i metalnu galanteriju.

10.3.1953. Formiran je prijedlog za stvaranje Europske političke zajednice preko postojeće Zajednice za ugljen i čelik.

1.5.1953. Osnivanje zajedničkog tržišta za ugljen i čelik.

30.8.1954. Nacionalna skupština Francuske odbacila je ugovor o formiranju europske zajednice za obranu, iako je ugovor ratificiralo pet preostalih članica potpisnica.

9.-23.10. Konferencija u Parizu, na čijim je rezultatima Bruxelleski pakt proširen Njemačkom, Italijom.

5.5.1955. Njemačka pristupa NATO-u.

1.-2.6.1955. Ministri vanjskih poslova Šestorice u Messini donose odluku o formiranju Europske ekonomske integracije.

19.5.1956. U Veneciji ministri vanjskih poslova Šestorice donose odluku o osnivanju zajednice za atomsku energiju u privredne svrhe.

26.6.1956. Početak razgovora o stvaranju zajedničkog tržišta i zajednice za atomsku energije.

25.3.1957. U Rimu je šest država Zajednice za ugljen i čelik potpisalo ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ) i Europske zajednice za atomsku energiju (EUROATOM).

1.1.1958. Stupanje na snagu rimskog ugovora.

7.1.1958. Nijemac Walter Hallstein imenovan je za predsjednika EEZ-a. Francuz Louis Armand imenovan je za predsjednika EUROATOMA.

1.1.1959. Prvo smanjenje carinske stope od 10% unutar EEZ-a.

4.1.1960. Na inicijativu Velike Britanije, u Stockolmu sedam europskih zemalja (danska, Velika Britanija, Austrija, Norveška, Portugal, Švedska i Švicarska) potpisale su konvenciju o europskom udruženju za vanjsku trgovinu (European Free Trade Association-EFTA).

1.7.1960. EFTA stupa na snagu.

5.9.1960. Francuski predsjednik De Gaulle predlaže koncept za osnivanje specijaliziranih organizacija, subordiniranih europskim vladama i organiziranje europskog referenduma.

1.10.1960. Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEEC) proširena je Kanadom i SAD-om.

9.7.1961. U Ateni je potpisan sporazum o primanju Grčke u OEEC.

31.7.1961. Irska, 9.8. Velika Britanija i 10.8. Danska, podnijele su zahtjev za pristup EEZ-u.

20.9.1961. Osnivanje europskog socijalnog fonda.

18.10. 1961. U Torinu potpisana je europska socijalna povelja.

2.11.1961. Francuska je predložila svojim partnerima ugovor o formiranju unije država, koja bi imala pravnu ličnost i nadležnost zasnovanu na poštivanju specifičnosti naroda i država članica – Fouchetov plan. U osnovi ovaj plan predstavlja projekciju daljnje europske integracije.

14.1.1962. Postizanje suglasnosti o agrarnoj politici u Savjetu Europe.

18.1.1962. Prijedlog plana Fouchet II kojim se konkretiziraju zadaci i ciljevi unije na području privredne, kulturne i vanjske politike.

30.4.1962. Norveška šalje zahtjev za pristup postojećim europskim asocijacijama.

14.1.1963. Francuski predsjednik De Gaulle najavio je veto protiv pristupa Velike Britanije zajedničkom tržištu.

22.1.1963. Potpisivanje njemačko-francuskog sporazuma o prijateljstvu u Elizejskoj palači.

12.9.1963. U Ankari je potpisan sporazum o suradnji između Turske i EEZ-a.

1963./1964. Europski sud je presudama *Van Gend en Laas* i *Costa v. ENEL* počeo stvarati novi pravni poredak kojim države članice prenose dio svog suvereniteta na europsko sudsko nadnacionalno tijelo.

8.4.1965. Potpisan je ugovor o spajanju izvršnih organa tri europske zajednice: Europska zajednica za ugljen i čelik, EEZ-a i EUROATOMA, koji stupa na snagu 1.7.1967.

21.4.1967. Vojni puč u Grčkoj zamrzava njen ulazak u Europsku zajednicu.

1967. Najprije Velika Britanija i Irska, potom Danska, Norveška i Švedska unutar 2 mjeseca obnavljaju ponudu za pristup zajednice Šestorici.

1.7.1968. Stupile na snagu zajednička carinska tarifa prema ostalim zemljama i ostvarena je carinska unija.

8.11.1968. Posloprimci u zajednici se zalažu za slobodan protok radne snage i nesmetano zapošljavanje.

30.6.1970. U Luksemurgu počinju pregovori o priključenju Danske, Velike Britanije, Irske i Norveške.⁴⁹

⁴⁹ Stepanov, Radivoj, Despotović, Ljubiša, Evropska unija - nastanak, institucije, pravo, NATO, str. 35.-45.

8. ZAKLJUČAK

Proučavajući procese koji su doveli do današnjeg stanja u Europi, u razdoblju od preko 50 godina, zaključujemo kako je Europska Unija, pomno planiran i detaljno razrađen super-projekt, koji se postupno ostvaruje u sitnim koracima i čije konačno dovršenje još ne vidimo. U vremenu globalne ekonomske krize, ratova za energente, prijetnji vojnih sila nuklearnim obračunavanjem i ekološkim zagađenjem čitave planete, pod parolama slobodnog tržišta i ukidanja prepreka, svjedoci smo vrhunca neoliberalnog kapitalizma. Globalizacija i okrupnjavanje Europske unije, događaju se usporedno i međusobno se podržavaju.

U brojnim radovima koji se bave europskim ujedinjavanjem, ideja i praksa Karla Velikog uzimaju se kao početak stvaranja ujedinjene Europe. Ta karolinška politička djelatnost inspirirat će mnoge europske umove: državnike, ratnike i umjetnike, a u novije vrijeme i političare, visoke dužnosnike vlada država, koji će u traženju uspjeha na različite načine posezati za ujedinjenom Europom, videći u njoj priliku za izgradnju novih odnosa, uvijek postavljenih kao nešto što je trebalo biti bolje i sadržajnije od prethodne faze povijesti. S obzirom na razvijenost europske civilizacije, broj europskih država i mjesto koje je u međunarodnim odnosima zauzimao europski kontinent, nipošto nije slučajno da je u nizu europskih mislilaca na različitim stranama Europe stoljećima sazrijevalo mišljenje o potrebi okupljanja i udruživanja europskih snaga. Kao krajnji rezultat takvih teorijsko-praktičnih razmišljanja nastajali su projekti europskog mira i sigurnosti, te pojačane suradnje europskih karaktera. Iako se u spletu različitih ideja, prilaza, a ponegdje i razrađenih doktrina može pronaći mnogo različitog, ponekad sasvim kontradiktornog ili pak suprotnog stvarnom razvoju europskih odnosa, sigurno je da je njegovanje te ideje i njezino neprestano održavanje na životu utiralo nove putove razmišljanjima o europskom razvoju.

Tokom ovog rada nadam se da sam uspio detaljno opisati i elaborirati proces ujedinjavanja Europe i sam nastanak Europske unije tokom razdoblja od 1950.-1970. godine. Za kraj ću citirati velikog ideologa koji se za svog života zalagao za ujedinjenu Europu, Victora Hugoa. On je još prije više od 150 godina predvidio točnu sliku i stanje u kojoj se Europa nalazi danas, pa su njegove riječi, smatram, prikladne za zaključak diplomskog rada o nastanku Europske unije od 1950.-1970. godine.

Victor Hugo 1849. u Parizu rekao je : „...osvanut će dan kad ćete se vi Francuska, Rusija, Italija, Engleska i Njemačka, i sve nacije ovog kontinenta, ne gubeći svoje posebnosti i svoju slavnu individualnost, stopiti u superiorno jedinstvo i stvoriti europsko bratstvo, na isti način na koji su

se i Normandija, Bretanja, Burgundija, Lorena, Alzas i sve naše pokrajine stopile u Francusku. Osvanut će dan kada više neće biti drugih bojnih polja osim tržišta koja se otvaraju trgovini i duhova koji otvaraju idejama. Osvanut će dan kad će metke i bombe zamijeniti glasovanje, opći narodni izbori, istinska arbitraža velikog suverenog senata koji će Europi biti ono što je Parlament Engleskoj, ono što je Skupština Njemačkoj i ono što je Zakonodavna skupština Francuskoj!“.

9. POPIS LITERATURE

1. Booker, Christopher, North, Richard, *Velika obmana : tajna povijest Europske unije* Zagreb, Izvori, 2005.
2. Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, *Politika europskih integracija*, Zagreb, Topical, 2005.
3. Beck, Ulrich, Grande, Edgar, *Kozmopolitska Europa : društvo i politika u drugoj moderni*, Zagreb, Školska knjiga, 2006
4. Skupina autora, uredila Ljerka Mintas Hodak, *Europska Unija*, MATE d.o.o., Zagreb, 2010.
5. Puškarić, Mladen, *Europska integracija*, Stajer-graf, Zagreb, studeni 2012.
6. Stepanov, Radivoj, Despotović, Ljubiša, *Evropska unija - nastanak, institucije, pravo, NATO*, Novi Sad 2002.
7. *Mitovi i legende o Europskoj uniji*, Zagreb : Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2005.
8. Pinterić, Uroš, *National and supranational identity in context of the European integration and globalization*, Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja = journal for general social issues, [glavna i odgovorna urednica, editor-in-chief Maja Štambuk]. - 14 (2005), 3(77).
9. Rajh, Zdenko, *Problemi ujedinjenja Evrope : utopije i ostvarenja*, Beograd : Kultura, 1959.
10. Le Goff, Jaques, *Priča o Europi*, Zagreb : Školska knjiga, 2003.
11. Altaras Penda, Ivor, *Europski integracijski procesi i socijalna država : integracijski potencijali socijalne države : doktorski rad*, Zagreb : I. Altaras Penda, 2010.